

oudere mensen in die kerken. De aanrakingsmogelijkheden met oudere mensen op geestelijk terrein lijken mij grooter dan met het jongere geslacht, ondanks het feit, dat het verschil in taal bij de jongeren minder moeilijkheden zal geven, omdat vele jongeren Nederlandsch geleerd hebben.

Vele ouderen hebben in hun jeugd op school, in kerk en op catechisatie 'n tamelijk orthodoxe opvoeding ontvangen, terwijl zulks met de jongeren veel minder het geval is geweest. Zoodra dan ook de moeilijkheid van de taalbarrière overwonnen is zal men ontdekken, dat men bij ouderen dikwijls een beteren klankbodem treft voor een Gereformeerd geluid, dan bij het latere geslacht. Wel valt er groot gebrek aan onderscheidingsvermogen waar te nemen, ook bij hen die den Bijbel nog met eerbied als Gods Woord willen aanvaarden. Naarmate die klankbodem verdwijnt of zijn resonantievermogen verliest, doordat het schriftuurlijke geluid meer en meer uitsterft, dreigt de mogelijkheid hoe langer hoe geringer te worden om het contact met de Indonesische kerken vruchtbaar te doen zijn.

Zonder een eenigszins betere kennis van de Maleische taal, dan waarover de meeste Nederlanders in Indië beschikken, zal het evenwel moeilijk zijn vruchtbaar in contact te treden met de Indonesische kerken, omdat juist de oudere mensen in die kerken, die het meest geneigd zullen zijn tot luisteren, meestal geen Nederlandsch verstaan. Van ouds heeft een groot deel van de Nederlanders in Indië zich tevreden gesteld met een minimale kennis van het Maleisch. In het dagelijks leven konden ze zich min of meer redden, maar een Maleische toespraak of preek konden ze gewoonlijk niet volgen en een krant in die taal was voor hen grotendeels een gesloten boek. En zij, die wel eens een toespraak in het Maleisch moesten houden, lieten deze dikwijls opstellen door een ondergeschikte. Wat de kennis van Maleisch betreft is de toestand de laatste jaren zeker niet beter geworden. Doordat vele jonge Indonesiërs thans Nederlandsch verstaan en spreken is de prikkel om Maleisch te leeren veel minder geworden. Dat is te betreuren en tot nadeel van den Nederlander, zoowel als van zijn Indonesische omgeving. De Nederlander, die geen of slechts gebrekkig Maleisch kent, berooft zichzelf van het vermogen rechtstreeks met zijn omgeving in contact te treden en is niet in staat, tegenover die omgeving verantwoording te doen van de hoop, die in hem is.

Natuurlijk zal men zich eenige inspanning moeten getroosten om het Maleisch goed te leeren. Men zal iets moeten weten van de grammatica of liever van de vormverandering van de woorden. De gemiddelde Europeaner verwaarloost die vormverandering geheel en plaatst van de weinige woorden, die hij kent, de stammen meestal naast elkaar op dezelfde wijze als in een Nederlandschen zin. Maar om zijn gedachten zuiver te kunnen uitdrukken is kennis van de vormverandering van de woorden onontbeerlijk. Om zich die kennis eigen te maken is, behalve het gebruik van een goed leerboek, dat niet groot behoort te zijn, het lezen en vertalen van een Maleische krant en het bijwonen van een Maleischen kerkdienst, een goed middel. Wie zich die moeite getroost, zal zich verrijken en wat nog belangrijker is, hij zal daardoor in staat gesteld worden, anderen deelgenoot te maken van dien anderen rijkdom, die er gelegen is in den eenigen troost, met lichaam en ziel, beide in het leven en sterven het eigendom te mogen zijn van zijn getrouwen Zaligmaker Jezus Christus.

C. C. DE VRIES.

Rectificatie

We spraken onlangs over Noordeloos (synodoer.) en over den door de classis Gorcum peremptoir gekamdeerde kandidaat, te Noordeloos beroepen. We noemen hem, herinneren we ons, een „jongen man“, doch het blijkt nog erger: hij is een man; op leeftijd. Die heeft dus den moed te gaan zitten op een voorzittersstoel, en te gaan staan op een kansel, waar een ander van afgehouwen werd omdat hij, in goede trouw, verklaarde, dat God hem niet toestond te beloven, wat thans van dezen man niet meer gevraagd wordt, laat staan: gevorderd, te beloven: niets te leeren wat niet heelemaal overeenstemde... enz. Integendeel: hij mag doen wat dien ander verboden werd.

Ik kan zulke stukjes van professoren en dominees op leeftijd alleen dan verklaren, als ik die menschen hoor zeggen:

Je moet altijd alles doen wat een synode zegt, al is het nog zoo gek; en je moet leeren wat zij beveelt, al vind je het ook niet Gods Woord; je moet dus, in kadavergehoorzaamheid, desnoods een paar jaar lang, aan de „leeken“ vertellen: dit is Gods Woord, ook al ben je zelf als theoloog-vakman (!) overtuigd dat 't mis is.

Befehl ist Befehl.

Maar dan moet „Oosterbeek“ niet doen, alsof er een breeje geschoten is. Er is nog geen steentje verwerkt aan dat muurtje; en Toornvliet-Volten hebben haastig verklaard, dat ieder terecht kon concluderen: het vriest, en evenzeer terecht kon concluderen: het dooft. Toornvliet en Volten zijn grootmeesters in de logica. Maar het volk heet kudda.

K. S.

Heidelbergsche Catechismus

Aan de abonnees op mijn „Heidelb. Cat.“, voorzover ik langs dezen weg hen kan bereiken, moge ik volgend lijstje met errata nog geven:

DEEL I. (nagekomen correcties), aan te vullen op bl. 517:

Bl. 477, noot 1, staat: Bouservir. Lees: Bousirven. Register van namen en zaken, bl. 524, zelfde fout alsook te corrigeren.

Bl. 209, opschrift staat: „Satan“, Lees: „dabar“. Register van namen en zaken, bl. 525, derhalve in te vullen: DABAR, 209.

Idem, bl. 531, bij LOGOS, in te vullen: 209.

Bl. 96, regel 4/5 v.b. staat: bevestigend. Lees: ontkennend.

„Nabetrachting“ op een correspondentie (Slot)

We zouden deze reeks nog wel een poos kunnen voortzetten, maar achten het overbodig. Op de argumenten ingaan doen degenen, die aan de A.R. Partij leiding geven toch niet. Het is bij hen als bij hun naaste kerkvrienden: geen enkele poging om het probleem te stellen zoals het is: de fijne punten afstijpen; gebruik maken van debatershandigheidjes; en inmiddels de WILSbesluiten doorzetten.

Zoo nog weer pas een „hoofdartikel“ in „Trouw“ van 8 Juni. „Geen afsplintering“ staat er boven.

De „enkele menschen“, wier correspondentie met het Centraal Comité eerst in een klein berichtje was weggestopt, en van wie niet één argument werd doorgegeven, noch één saillant discussie-element genoemd werd, zijn nu ineens naar de voorpagina verhuisd. Maar het is nog verre van moedgevend. Ze hebben, heet het, de gedachtenwisseling met het Centraal Comité „afgebroken“. DAT WOORD „DÓET

PSALM 4

(Vertaling N.B.G.)

Als 'k roep, wil dan mij antwoord geven,
o God van mijn gerechtigheid.
Gij maakt mij ruimte in mijn leven,
'k werd uit benauwdheid opgeheven;
wees mij genadig, hoor mijn pleit.
Hoe lang, o mannen, is mijn eere
tot een versmading en tot spot,
hoe lang zult g' ijdelheid begeeren,
uw hart nog tot den leugen keeren
en niet vertrouwen op uw God?

Roep ik den HEER, Hij zal mij hooren;
weet toch, Hij heeft een gunstgenoot
zich tot zijn eigendom verkoren.
God geeft zijn kind'ren nooit verloren
en redt hen uit gevaar en dood.
Wilt haastig met uw zonden breken,
brengt rechte offers Hem ter eer.
Ziet, hoe uw toorn ook moog' ontsteken,
uw hart ook op uw leger spreken,
stelt uw vertrouwen op den HEER.

Hoe zeggen, die in vreeze leven:
Wie zal het goede ons doen zien?
Zij 't licht uws aanschijns ons verheven!
Gij hebt mijn hart meer vreugd gegeven
dan toen G' in overvloed voordien
hun most en koren hebt geschapen.
Ik leg in vrede nu mij neer
en kan gerust en aanstonds slapen,
want Gij alleen, mijn schild en wapen,
Gij doet mij veilig wonen, HEER.

A. v. B.

het al“; het schijnt dat je moet schrikken als iemand correspondentie afbreekt, maar nooit hoeft te schrikken als de geschrokkenen over dat „afbreken“ nooit meer van zijn leven schrikt over het „openen“ van correspondentie, het „leggen“ van valsche contacten, het „a n p a p p e n“ met degenen die in „den rooden hoek“, „secten en multerij in wereldlijke regeeringen begeeren aan te richten“, en die het „in de kerken“ niet behoeven te doen, omdat die kerken als was zoo week zijn, en zichzelf wel laten infiltreren: ze roepen erom. Is men in „Trouw“ vergeten, hoe vlak na den oorlog de heeren Waterink en Banning samen zouden gaan om de jeugd te helpen? En wordt er nog wel eens nota genomen van onze klachten over het leggen van contacten met allerlei andere „heidene“? En krijgen de lezers iets te hooren over ons verwijt, dat men correspondentie heeft en houdt, met de roode vakbeweging, en dat het mis is aan de Vrije Universiteit inzake die vakbeweging en het medezeggenschap enz.? Merkwaardig, merkwaardig: als je tien keer met de stukken aantoonst, geduldig, en broederlijk, dat men valsche correspondenties OPENT en aan den gang houdt, dan „schrikt“ men in deze kringen nooit. En als ze dan maar één keer, al is 't maar met een schijn van recht, zeggen: die en die heeft met ONS (en we zijn toch van die broeders) de correspondentie afgebroken, dan zijn de menschen, en soms de beste, de kluts toch weer even kwijt. En ze vergeten de ongelukkige situatie die ontstaat tengevolge van die GEOPENDE correspondentie met heidenen; ze kunnen de echo maar niet kwijt van het klaaggeluid over een afgebroken correspondentie.

Maar bovendien: iedereen weet, dat zulk een voorstelling van-den-gang-van-zaken met het Centraal Co-

(Vriendelijk dank aan wie mij op beide laatste fouten wezen).

DEEL II:

Bl. 17, laatste regel, staat: Maar zoo, Lees: Maar, zoo. Bl. 23, regel 3 v.o., staat: gereformeerden. Lees: ongereformeerden.

Bl. 36, regel 16 v.b. staat: Want, Lees: Wat.

Bl. 45, regel 9 v.o., staat: vleesch- en bloedstraf (dat zou dus willen beteekenen zoo iets als een vleeschstraf en een bloedstraf). Lees: vleesch-en-bloed-straf (dat beteekent dus: een straf voor de kreetuur, die vaak wordt aangeduid met vleesch-en-bloed).

K. S.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

mité niet juist is. Als iemand zegt: „ik wil met u corresponderen over een CONCREET VOORSTEL“, en de ander zegt dan: „best, dat kunt u gedaan krijgen, maar wordt mijn voorstel dan ook BEHANDELD?“ en de eerste spreker antwoordt op DIE vraag: „nee, meneer, behandelen doe ik het in geen geval“, en de tweede antwoordt dan: „dan zullen we maar niet verder gaan“: wie breekt dan de correspondentie af? Antwoord: niet de tweede, doch de eerste. Want wie me „aan de praat“ houden wil, zonder dat hij zakelijk antwoord geven wil, die BEGINT niet eens een correspondentie, Correspondentie, daar zit het woord „respondeeren“ in, d.w.z. antwoord geven. Het Centraal Comité wilde niet corresponderen, niet antwoord geven op de vraag, waar ons alles om draaide.

Daarom is ook de klacht, dat de „dertien“ geen helder beeld hebben gegeven van wat zij nu eigenlijk wilden, dwars. Wij hebben toch duidelijk gezegd: belooft u maar, dat u erop in wilt gaan, dan zullen wij precies zeggen, zoo helder mogelijk, wat we concreet willen? Het is allemaal even stiel als dat „deputaten“gezeur: op geen enkele vraag in willen gaan; en als wij dan eindelijk zeggen: goeden dag, dan wordt er gekermd: ze breken de correspondentie af. Merkwaardige analogie tusschen Ridderbos en Schouten. De Oosterbeekenaars wilden toen „de deputaten doorbreken“. Ik heb me wel eens afgevraagd: waarom heeft Oosterbeek, want men wist daar van de politieke gebeurlijkheden alles af, waarom heeft Oosterbeek niet, als het dan toch wilde doorbreken, behalve de kerkelijke deputaten ook het Centraal Comité „doorbroken“?

De redeneering van ds B. A. Bos was: kerkelijk is de zaak in een impasse; nu gaan wij „doorbreken“. Maar waarom hebben ze dan niet gezegd: politiek is de zaak in een impasse: nu gaan we zoowel het werkkomité als het Centraal Comité „doorbreken“? Antwoord: ze deden het niet, omdat diegenen die in den allereersten aanleg Oosterbeek op touw gezet hebben (dat zijn dus anderen voor een deel dan die er waren) de „weeke deelen“ van de kerk van de „massieve“ van de politiek onderscheidden.

Wanneer er dan ook, zoals „Trouw“ constateert, „politieke verwarring“ is bij de gemeenteraadsverkiezingen, dan is dat NIET het gevolg van wat het blad noemt „deze duisternheden“, maar alleen het gevolg van ANDERE duisternheden. De camouflage duisternheden, de kerkelijke eerst, de politieke daarna. Gevolg van het feit, dat de kringen rondom het Centraal Comité precies zoo polemiseren als de kring-Ridderbos in „de kerk“. Had het Centraal Comité maar eens duidelijk en hardop gezegd: wij weigeren ook zelfs de GEVOLGEN onder de oogen te zien van het feit, dat WIJZELF in overgrote meerderheid met woord en daad revolutionairen scholden en uit hun geestelijk arbeidscentrum hielpen stooten degenen die we thans bij de stembus als antirevolutionairen willen te vriend houden, dan ware de camouflage duisternis op dit punt althans beëindigd.

De klacht over een „niet duidelijke reden“ is dus af te wijzen.

En daarom willen wij eindigen met een vraag.

Deze vraag: waarom maakt gij nu zoo'n misbaar tegen de afsplintering, gij, „Trouw“-redactie, op politiek terrein? Waarom hebt gij niet vijf jaar geleden aan Ridderbos en Grosheide en Nauta en Hepp, en H. H. Kuyper, en Berkouwer in het ge-laat, geslingerd: geen afsplintering? En waarom niet aan UZELF? WANT GIJ ZIJT in meerderheid diezelfde. Toen waren wij u de moeite niet waard. Het kon den meesten uwer geen zier schelen, wat ze daar in zoo'n synode uitspookten; dat gemodder van kerkvorstjes, nu ja. — Als ze den een of ander „opruimen“ willen, wat gaat ons dat aan? Ik verzeker u: wanneer die eerst uitgeworpen waren opgelost in den nevel, ge zoudt geen dag lang erover gezeurd hebben. De schorsings-grondjes raken u niet, de argumentjes deren u niet, de rapportjes interesseeren u niet. Dat vindt ge ouderlingenspul, voor — een archief. Maar toen de zaak gevolgen kreeg, en toen inplaats van enkelen er duizenden kwamen los van u te staan, toen.....

Wel, toen konden de rapporten en leerstellingen en kerkrechtelijke manipulaties u nog niet schelen. En

laatste fouten

es: Maar, zoo.
en. Lees: on-

Wat.
loodstraf (dat
n vleeschstraf
straf (dat be-
le vaak wordt
K. S.

AL LEVEN

vil met u cor-
ORSTEL", en
daan krijgen.
HANDELD?"
vraag: „nee,
geval", en de
naar niet ver-
corres-
et de tweede,
raat" houden
antwoord
en correspon-
„respondeer-
ntiaal Comité
it woord
om draaide.
dertien" geen
eigenlijk wil-
gezegd: be-
in wilt
les zeg-
k, wat we
al even steriel
kele vraag in
eggen: goeden
de correspon-
den Ridderbos
den toen „de
rel eens afge-
ant men wist
dies af, waar-
ch wilde door-
putaten ook
broken"?
kerkelijk
aan wij „door-
niet gezegd:
se: nu gaan
als het
ken"? Ant-
en die in den
gezet hebben
die er waren)
de „massieve"

v" constateert,
eenteraadsver-
f van wat het
den", maar
sterheden. De
kerkelijke
lg van het feit,
Comité precies
in „de kerk".
delijk en hard-
lfs de GEVOL-
feit, dat WIJ-
erheid met
n scholden
eidsceen-
legenen die we
ionairen willen
ilageduisternis

ijke reden"

een vraag.
zoo'n misbaar
ductie, op po-
vijf jaar
reide en Nauta-
wer in het ge-
n waarom niet
erderheid die-
ste niet waard.
schelen, wat ze
gemodder van
i of ander „op-
Ik verzeker u:
en opgelost in
erover gezeurd
u niet, de ar-
s interesseeren
l, voor — een
kreeg, en toen
wamen los van

oerstellingen en
lot schelen. En

als wij waren geweest als Geelkerken, dien ze ook
achorsten, maar die na een poosje zei: blijf maar
antirevolutionair stemmen, wel, dan waart ge allang
gerust geweest. Een kerkruisje kan u hoogstens
wat hinderen vanwege de gevolgen.

Maar ge hebt nooit begrepen, dat wij geen Geel-
kerken zijn. Zeker, Geelkerken heeft gezegd: blijf
nog maar A.R. stemmen. Wilt ge eens verklappen,
hoeveel procent van die Geelkerkgroep v a n d a g
n o g A. R. s t e m t? Naar uw schatting? Ik denk:
een heel klein beetje.

Maar ons kerkvolk is van ander hout gesneden.
Onze groep heeft al sinds jaren geroepen om ernst te
maken met Schrift en confessie. En gewaarschuwd
tegen wat zoowel de kerkelijke als de politieke sa-
menleving ontbinden zou. Maar we waren daarom
niet welgevallig aan uwen dr. H. H. Kuiper. Die de
regering inzake de lintjes adviseerde, naar hij zelf
eens eruit flapte op een synode, ik was er bij; die
deputaat was voor correspondentie met de overheid;
die de glorie had van de herinnering aan Váder Kuy-
per; die zelf hem op de meeste punten loofde, maar
juist daarom te lijf ging wie het op die punten niet
deden, en op andere punten wel; en die, aan het schei-
den zoo ongeveer toe, Berkouwer bij een complimen-
teuze visite toeknikte, dat het best ging op de sy-
node, toen ze aan het uitwerpen toe was, en die, toen
de slachting geschied was, uitriep, dat hij — met een
ander — het toch maar gewonnen had.

Gij nu hebt staan kijken bij zijn graf — naar een
oud verleden.

Maar ge hadt tijd noch lust gehad om te leeren weten,
hoe naar de meening der door dr. H. H. Kuiper be-
vochten groep dat verleden veilig kon worden inge-
dragen naar het heden en de toekomst. Ge waart net
als de meerderheid van de huidige Friezen: een tikje
verzekerd van uw eigen deugden, „enthousiast" op mee-
tings en zoo, vanwege de heilige vaan en zoo. Maar
tegelijktijd waart gij onder allerlei academischen
invloed „breed ontwikkeld". Zóó „breed", dat onder-
de-hand met allerlei „heidene" contacten geopend
werden, de V.U. op essentiële punten overstag ging
naar „medezeggenschap" en „barthianisme-langs-het-
kantje"; politiek op Kuiper's naam nog trotsch, maar
niet in staat te begrijpen, dat WIJ en niet de Bavinck-
geest, nog stonden voor wat een erfenis van Kuiper,
zoover ze essentieel was, heeten mocht. De jonge
Kuiper — dr. H. H. — die zijn eigen vader in de
laatste jaren heeft verloochend (maar dat zei hij
niet), heeft u gezegd: die lui daarginds, die raken
Kuiper aan. En toen heeft de glorie van „ons" V. U.
(die 'n mythe is, want er zijn daar knappe koppen, maar
ook andere), en toen heeft de glorie van „ons" ver-
leden (die een mythe is, want de boel ging ziender-
oogen achteruit), en toen heeft de glorie van „onzo"
synode (die een mythe is, want het ging daar schots
en scheef, en geen enkele zaak werd serieus aange-
pakt), u zonder meer doen zeggen: het zal daar in
dien hoek wel mis zijn, laat die lui maar gaan, ze zijn
wat „eigenaardig".

En nu kunt ge niet meer. Gij hebt
eerst besloten: de V.U.-groep niet afvallen. En nu
besloot gij: ons zelf niet afvallen. Maar wij profeteeren
u: het gaat holderdebolder achteruit. Ge theoretiseert
met de roode arbeiders over „medezeggenschap" en al
die fraaligheden meer, maar op het terrein waar ge
medezeggenschap hebt, daar durft ge geen woordje
kijken, om de Ridderbossen en de Dijken eens den
mantel uit te vegen. Op het terrein van de V.U. is het
al net zoo. Als de A.R.-Partij doodgaat, dan komt het,
omdat ze geen eigen principieele leiding heeft, en
achter de V.U. aan komt hinken, die thans ook zelf
een vasten koers als principe van leiding mist; hoe-
meer docenten er komen, hoe minder vaste lijn.

Dit is geen wild scheldpartijtje, want we hebben
het op bepaalde punten in ons blad met de stukken
zien aantoonen.

En nu zijn we heelemaal niet kwaad. En heelemaal
niet gebeld, omdat ze ons hebben belasterd. We zien
alleen maar scherp: er wordt geen hand uit-
gestoken om op de principieele
zaken in te gaan. Noch om het recht te her-
stellen. Welk recht? Niet dat van onze personen,
doch dat van Christus, die van die kerkrechtelijke
WETTEN niet gediend wil wezen, noch van uw poli-
tieke verwateringsprogramma's van urgentie enz. Ge
hebt rustig bij al die schorsings-misère — die gij
zelf in meerderheid steunt en op
u neemt — toegezien, al hebben we na vier jaar u
nog een jaar lang den tijd gegeven, om over
de gevolgen na te denken. Wij hebben
het ervoor over gehad, onze eigen menschen te laten
staan met een betetend gezicht, dat we niet dádelijk
opstonden, maar eerst nog eens u de kans wilden
geven. Uw Heer Ridderbos begreep terdege, wat op
het spel stond. Hij deed niets. We hebben hem de
kans gegeven met ons in correspondentie te komen,
en dan te praten, als hij maar een paar duidelijke
woorden op papier wou zetten. Hij wou niet.
HIJ LIET UW ZAAK VERSPLINTEREN, want
hij kan alleen terug als hij boete
doet, en hij doet geen boete. We heb-
ben u een jaar lang den tijd gegeven. Gij hebt
niet gewild. Niet Ridderbos op zijn toga ge-
slagen, en niet Dijk om zijn rapportjes de ooren ge-
wasschen; ge waart als die Friezen..... koppig naar de

mythe van „ons" verleden turen, en Saguntum la-
ten vergaan. Ge laat Saguntum springen, want elk
sectortje is daar soeverein in eigen kring, en dat met
uw eigen permissie. Maar de V.U., en dus dr. Ridder-
bos, daar moet men afblijven, ook als zij samen de-
genen die de A.R. Partij trouw hebben gedient, en
haar principieel wilden en konden helpen, kerkelijk af-
slachten. K e r k e l i j k, meneer, dan ben je veilig.
Souverein in eigen kring.

Wij laten u gaan, u, die ons nu al vijf jaar lang
liet loopen. Wij staan weer aan een begin. Met lood
in de schoenen, en heelemaal niet jubelend. Maar wel
geloovig. Wij weten, dat het net als in de vrijmaking
is: de één wil dit nog eens eerst probeeren, en de ander
dát nog eens. Het eenige resultaat is, dat gij samen
daar gebruik van maakt, handig, maar niet geestelijk.
Wij zien dat rustig aan; ge hebt u wel meer vergist.
Wij drijven niet, maar we laten ons niet door u ver-
slechteren: we wouden nog altijd werken. We zullen
geen mensch dwingen, want we heeten Kuiper noch
Ridderbos. Maar we weten, dat, INDIEN WIJ
TROUW BLIJVEN aan de principieele lijn, die we nu
al jaren lang hebben getrokken, en waarvan gij dan
eerst wat naders weten wilt, als de boel knapt (hoe-
wel ook dan een duidelijk „neen" tegen bepaalde
theoremen-van-antithesedoorbraak u niet gelukken
zal, omdat ge dan tegen de V.U. moet oproeien, en
dat zult ge niet doen), we weten, dat wij in dat geval
over vijftig jaar iets zullen hebben wat er thans door
niemand verwacht wordt. We hebben de moeilijke ja-
ren na de Afscheiding hooren beschrijven; we hebben
gehoord dat „men" ook toen liep te lachen. We weten,
dat er bij ons prachtkerels zijn, die de heele schande
van de k e r k e l i j k e versplintering dóór hebben,
en die op politiek gebied het NOG eens een keer-
tje zoo en zoo willen probeeren. We blijven van

Uit den Patriottentijd

Barend de Graaff: „Een erfenis in de
Pruikentijd. — Bosch en Keuning N.V.,
Baarn.

Er zijn blijkbaar twee periodes uit de Vaderlandsche
geschiedenis, die een groote aantrekkingskracht bezit-
ten voor literatoren: De tachtig-jarige oorlog en de
Patriottentijd.

Dit is heel goed verklaarbaar. Zelfs al geeft de
moderne historische roman geen geschiedverhaal meer
om de geschiedenis, maar een gewoon menschelijk ge-
beuren, geplaatst in een historisch milieu, het is toch
niet zonder beteekenis welke achtergrond aan het ver-
haal gegeven wordt. Nu zijn stellig de genoemde
periodes bij uitstek hiervoor geschikt en vanwege de
bonte verscheidenheid van gebeurtenissen en vooral
wegens de principieele motieven van de staatkundige
geschillen. Ging het in den 80-jarigen oorlog om de
godsdiensvrijheid die tot nationale onafhankelijk-
heid leidde, de Patriottentijd geeft den revolutionairen
strijd te zien om de vrijheid van den mensch, die
voerde tot nationalen ondergang.

Wil de historische roman slagen, dan kan daarin
oorzaak en gevolg van de avontuurlijke gebeurtenis-
sen niet los gemaakt worden van het gedachtenleven
der menschen uit dien tijd. Ook al wil de schrijver
een z.g. psychologischen roman schrijven, dan zal hij
den geest van den tijd niet te veel kunnen verwaar-
loopen. De menschen zijn in meerdere of mindere mate
kinderen huns tijds, zij ondergaan den invloed van de
gedachten van hun tijd, hetzij zij die beamen of er
tegen strijden. Daarom is het schrijven van historis-
che romans een moeilijke zaak, hoe aantrekkelijk
het ook mag schijnen.

De jonge auteur Barend de Graaff heeft zich zoo
goed mogelijk van zijn taak willen kwijten. Zijn ge-
geven is een eenvoudige, zij het tamelijk gecomplice-
eerde, liefdesgeschiedenis. De knappe dochter van
een prinsgezinden pachter zal met haar neef, dien ze
niet kent, moeten huwen, om de erfenis van een rijk-
geworden oom bijeen te houden. De neef blijkt een
verhouding te hebben met een verarmde Française,
het nichtje wordt verliefd op een patriottisch-gezinde
regentzoon. Ter wille van het vele geld, het
rijke leventje met zijn wereldsche geneugten en fraaie
kleeren, willen beiden hun echte liefde verloochenen,
om het geldhuwelijk aan te gaan. Van den neef is
dit aanvaardbaar, daar hij geteekend wordt als een
slappeling, zonder veel godsdienstige en politieke
overtuiging. Hij is nu eenmaal regentzoon en heeft
geld noodig om zijn positie te maken, daarna hoopt
hij in het huwelijk zijn eigen weg toch wel te kunnen
gaan.

Dat het meisje aanvankelijk ook tot zulk een im-
moreel huwelijk genegen is, kan niet gemotiveerd
worden door haar zucht naar weelde. Zij toont een
zoo stevig karakter, is zoo degelijk opgevoed en heeft
een zoo zuiver godsdienstigen inslag, ondanks een
tijdelijke inzinking, dat deze neiging haar geweld aan-
doet. Het is een zwakke plek in den roman.

De lezer gelooft dan ook geen oogenblik, dat het
huwelijk inderdaad zal worden gesloten, hoewel de
schrijver het tot een verloving laat komen, die in de
18e eeuw van grooter beteekenis was, dan tegen-

ze houden, voorzover ze staan voor de zaak der kerk;
we weten dat niet ieder tegelijk alles ziet.

Maar we hooren weer leven. We hooren weer vra-
gen stellen naar principieelen wederkeer. Of we geen
„wilde" vragen krijgen? En geen vragenbuskwestie-
tjes, zooals er alle eeuwen door zullen worden opge-
worpen door vrouwtjes en goeie mannekes, die altijd
leeren en nooit tot kennis zullen komen? Zeker, ze-
ker; maar we willen u waarschuwen:
l a c h e r n i e t o m. Want beter een J.V.-er, die
zich aftoet over bloedwurst-ethiek, omdat hij met
Leviticus niet heelemaal klaar komt, dan die heele
schare van snappers naar de laatste snuffes, die nau-
welijks weet dat er zoo iets als Leviticus is. Dit ver-
haaltje heb ik al jaren geleden opgehangen; het is
geen ressentiments-zurigheidje. Maar sedert ik het
den eersten keer vertelde, van die bloedwurst en zoo,
is het aantal van die lui die Leviticus en de J.V. niet
meer kennen, onrustbarend gestegen.

Er is nieuw leven. Het is nog veelszins ongebundeld.
Maar het broeit, het groeit; en nu we u den tijd ge-
laten hebben, ook om Ridderbos e.a. nog eens aan de
jas te trekken, en nu het enige wat ge hebt kunnen
priesteeren is geweest ons op Volten en Toornvliet
te tracteeren met een infiltratiepoging,
terwijl geen mensch van u of van uw vrienden ons op
één serieuze vraag wilde antwoorden, nu zeggen we
met prof. Holwerda van gisteravond: Achab zei
„broeder" tegen Josafat, maar hij zei óók „broeder"
tegen Benhadad; en zóó is het nu bij u. Gij roept, net
als Ridderbos: ach, mijn broeder. Maar intusschen
doet gij, als wie zweert, dat Ridderbos 't wel weten
zal, en dat het in elk geval netjes staat zondag tot
den Heere te zeggen: het zijn toch maar openbare
grove zondaren, en mufters. Nu laat dat dan zoo: wij
gaan verder en blijven bang voor die Benhadads, en
voor een broedernaam, dien we met hen samen mo-
gen deelen, als gij ons aanspreekt.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

woordig het geval blijkt. Eigenlijk was de bloedige
strijd tusschen patriotten en prinsgezinden, waarbij de
echte minnaar doodelijk gewond wordt, niet noodig
geweest, om het meisje tot bezinning te brengen. Het
is evenwel het boeiendste stuk uit het boek, waarin
de bekende Kaat Mossel met haar rauwe Oranjeklan-
ten een interessante rol speelt. De schrijver vergt veel
van de lezers, door het meisje nu een paar jaar van
het tooneel te verwijderen, in welken tijd zij rijpt tot
christelijke huisvrouw.

Een laatste heftige scène is nog noodzakelijk, om
het prinsgezinde meisje niet den regentzoon te laten
trouwen. Het is de gevangenneming van den patriot
na de inmenging van Pruisen. Weer laat de schrijver
haar flinke daad, de bevrijding van haar minnaar uit
de gevangenis, gepaard gaan met een kleine inzink-
king. Het loon, dat zij haar helper geeft, waaraan
deze de gedachte kan verbinden van mogelijken om-
gang met haar, ook in haar huwelijk, past niet meer
bij haar gewijzigde houding. De schrijver bereikt er
echter een gelukkig slot mee: allen worden, ook finan-
cieel, volkomen bevredigd, al wordt ook door het dub-
bele huwelijk de erfenis toch verdeeld.

De schrijver heeft van zijn gegeven een fleurig,
soms heel boeiend verhaal gemaakt, vol afwisseling
en aardige intriges, hoewel het niet diep gaat.

De hoofdpersonen zijn aan het slot niet veel anders
dan bij het begin. Zij leven te weinig als echte men-
schen. Zij worden te veel geleefd. De schrijver laat
het verhaal zich niet rustig ontwikkelen, maar grijpt
zelf te vaak in. Mededeelingen als: „Hiermede is het
voornaamste van het verjaarsfeest verteld....." geven
een goeden kijk op zijn werkmethode.

Hiermede hangt samen mijn grootste bezwaar, dat
het milieu niet harmonisch verwerkt is met het ver-
haal. Om de verschillende opvattingen te laten uit-
komen, laat hij typen optreden als dragers van gods-
dienstige of politieke inzichten. Het verval der kerk
wordt terloops opgemerkt, meer aandacht wordt ge-
schonken aan de gezelschappen, door het optreden
van een zeer „vrome" tante, de stereotype verzuurde,
ongetrouwde juffrouw, die haar venijn loost in har-
telooze kritiek op alle gezonde leer. Hoe het nichtje,
dat een tijdlang onder tante's invloed staat, ten slotte
zich verhoudt tot het ware geloof, blijft wat vaag.
Haar geloof lijkt mij overeen te komen met de poli-
tieke opvatting van den jongen patriottischen regen-
tenszoon Jan Stolk, haar minnaar.

Deze staat duidelijk in tusschen de beide uitersten:
zijn vader, de oude Stolk, prinsenhater omdat zijn
partij van 't kussen is verdreven, en daarom patriot.
Niet uit liefde voor het volk, noch om de ideeën der
Fransche revolutie, doch eenvoudig uit zucht naar
macht.

Daartegenover staan de nieuwe regenten, pas op
't kussen gebracht en daarom prinsgezind. Zij steunen
het volk, dat door alles heen Oranjegezind is, niet uit
liefde tot hen, want in hun hart verachten zij het
plebs, maar uit zucht naar behoud van macht.

Daartusschen staat de jonge Stolk: student, offi-
cier der burgerwacht, aanhanger van Capelle tot den
Poll, de idealist, die godsdienst en revolutieer
trachtte te vereenigen. Dat doet ook Jan Stolk, die,
als hij ten slotte het nichtje trouwt, dominee is.